

כ"ט

ש"ס מ"ד - מ"ב א"ת

ש"ס מ"ב א"ת

דרך בעבודת ה'

1 ידועה ומפורסמת מחלוקתם של בית שמאי ובית הלל המובאת בגמרא מסכת שבת (דף כא) בית שמאי אומרים: יום ראשון מדליק שמונה, מכאן ואילך פוחת והולך. ובית הלל אומרים: יום ראשון מדליק אחת, מכאן ואילך מוסיף והולך.

2 מחלוקת זו - אמר הצדיק רבי שמחה בונים מפשיסחה - אפשר לפרשה גם בדרך אחרת. נחלקו בית שמאי ובית הלל מה היא הדרך הטובה ביותר לאדם הרוצה לשפר ולתקן את מעשיו ולהתקרב אל הקדוש ברוך הוא. בית שמאי אומרים: פוחת והולך - ראשית כל על האדם להפחית את מעשיו הרעים ורק אחר כך יוכל להתקרב אל ה'. "סור מרע" ואחר כך "עשה טוב".

3 ובית הלל אומרים: מוסיף והולך - ראשית על האדם להוסיף ולקבל על עצמו תורה ומעשים טובים בכל כוחו וממילא יסור ממנו הרע שבו.

1
כ"ט
13/11

1. אם כי עיקרי הבעתן והובאת הלב, ונוסחעפס מייגו מלוח נעשיות, בחובה של מניעה מפעולות נגד הבור, יש בזה גם גדרים בפעולות של השתדלות המותרת, ולפעמים הבעתן מתנגד להשתדלות ואוכר אנושעים מיוחדים. וכבר נחתיבונו לדון במחשבתנו כל פעולה ערס עשייתה אם היא מוסכמת ומתח הבעתן. וחזיל אונרו בירד"ר יק"ן כי השתדלותו של יוסף הצדיק לבקש משר המשקים והזכרתי, היתה כזולזל במדת הבעתן, ואונרו אשרי הגבר אשר שם די מבעתו זה יוסף, ולא פנה אל רכבים וגוי שבשבל שפניה אל שר המשקים נחוסף לו שחי שנים, כ"ל יוסף ידע שאין כללנו חלוי בהשתדלות וככל מיד די, אבל בכיות שנתחייב האדם בפעולות ולא לסמוך אנוסח, חייב יוסף את עצמו לשמש בהזדמנות זו ולבקש משר המשקים, ואמנם בכיות שלפי הכונת הרכבים אין בעצמו לזכור ולהיעיב אין ראוי הבעתה הזה רק מתוך יאוש, והמיואש עושה כל מה שיכול אף דברים בהחוקים מכל חועלת, אבל אין לזוטח לעשות כמו אלה ואין פעולה זו מפעולות החובה, ויש במעשה זה כטון זריית חבק על זוכר האמונה והבעתן, ואחרי שאינה חובה היא אכורה, וכונת חז"ל על הפעולה ולא על מדה הבעתן של יוסף חלילה, וידע יוסף שאין עור מנן אדם בלתי מיד די נכד, אבל מה שחייב עצמו לשאל משר המשקים לא היה לפי קבלת חז"ל דין אונת, אלא לא היה לו לפנות אל רכבים.

2
אנוסח
וכחן
כ"ט

ראה בחלום מספרים שיזכו בהגדרלה, הימעט מצרכי השבת כדי לקנות כרטיס

1 שאלה מעשה ביהודי עני ואביון, שבכל ערב שבת קונה בסכום זעום את צרכי השבת. והנה, באחת הלילות, חלם האיש את מספרי ההגדרלה הגדולה שתיערך ביום ראשון, וגם כשהקיץ זכר היטב את כל המספרים.

2 בא האיש ושאל, האם מותר לי לצמצם מעט בקניית צרכי השבת, ולמשל לא לקנות דגים לכבוד שבת, על מנת שישאר לי ממון לרכישת כרטיס ההגדרלה? יתכן ואדרבה, אם לא אשאיר כסף לכרטיס, לא יהיה לי עונג שבת אמיתי, מכיון שאצטער שהפסדתי את הזכיה העצומה, ואם כן אולי מותר לדחות קצת את כבוד השבת עבור זאת, וכמו שמצינו בהלכות שבת (סימן רפה) שאדם שמניעת האכילה עונג היא לו, לא יאכל, או אם נפשו עגומה עליו מחמת חלום, רשאי להתענות, וכן מותר לבכות, אם ירווח לו על ידי בכייתו. ואם כן אולי גם כאן, אוכל למעט בכבוד שבת, כדי שירווח לי?

3
ישקר
חמא
נכד
א"ע

1

תשובה כידוע מעיקרי אמונתנו, שאין אדם נוקף אצבעו מלמטה, אלא אם כן נגזר עליו מלמעלה, ואם נגזר על האדם שיזכה באיזה זכיה הכסף יגיע אליו בכל מצב, וכמבואר בביצה (דף טז ע"א) כל מזונותיו של אדם קצובים לו מראש השנה ועד יום הכפורים, אלא שאדם נצטווה גם לעשות קצת השתדלות, ומה שהוא יותר מגדר ההשתדלות הרי זה רק חסרון באמונה, וכבר כתב בחובת הלבבות (שער הבטחון פ"ד) שגם אם יתאספו כל אשר בשמים ובארץ וירצו להוסיף פרוטה לאדם שלא נגזר עליו, אין יכולים בשום פנים ובשום סיבה.

וכמו שמספרים שהגר"ח מבריסק זצ"ל שאל פעם את הגאון רבי שמעון שקאפ זצ"ל, נאמר במדרש (בראשית רבה תחילת פרשת מקץ) בגלל שאמר יוסף לשר המשקים שתי מילים כי אם 'זכרתי והזכרתי', נתווסף לו שתי שנים בבית האסורים, מה היה קורה אילו יוסף הצדיק היה מזכיר רק פעם אחת 'זכרתי', השיבו רבי שמעון כי אם בשביל שתי הזכירות מוסיפים שנתיים, שורת ההגיון שבשביל הזכרה אחת יוסיפו לו שנה אחת, הגיב רבי

חיים כי לא כן הדבר אילו היה מזכיר רק פעם אחת לא היו מוסיפים ליוסף אפילו שנה אחת, משום שאדם חייב בחובת ההשתדלות, והזכרה אחת יתכן כי יש בה משום השתדלות, ורק כשהזכיר פעמיים נמצא שאף ההזכרה האחת אינה מתוך הזכרה של השתדלות, ואז נוספו לו שנתיים גם תמורת ההזכרה הראשונה, כי כשמזכיר פעם שניה, הרי מוכח שגם הפעם הראשונה לא היתה רק משום שהקב"ה צוה לעשות השתדלות, אלא משום שהוא מאמין שזה מועיל, וזה חטא, נדק שבדק, לפי הדרגה הגבוהה ולפי המעלה הגדולה של הבטחון של יוסף.

אמנם החזו"א בספרו אמונה ובטחון (פ"ב אות ו) כתב שגם על הפעם הראשונה נענש וזאת שלפעמים ההשתדלות מנוגדת למדת הבטחון, ונתחייבנו לבדוק במחשבתנו אם היא מוסכמת ממת הבטחון, וחז"ל אמרו על יוסף כי ההשתדלות של יוסף הצדיק לבקש משר המשקים והזכרתי, היתה כולול במדת הבטחון. שיוסף היה מותר לו לעשות השתדלות לבקש משר המשקים, אמנם בהיות שידע שלפי תכונת הרהבים אין בטבעו לזכור ולהיטיב אין ראוי המעשה הזה רק מתוך יאוש, והמיואש עושה כל מה שיכול אף דברים הרחוקים מכל תועלת, אבל הבוטח כל מעשה שאינה חובה כגדר ההשתדלות הרי היא אסורה. וכונת חז"ל רק על הפעולה שעשה יוסף ולא חלילה על מדת הבטחון שלו.

גם בענייננו לא מסתבר שאדם מצווה לעשות השתדלות ע"י שימעט מעונג שבת, ואם זה לא בחובת ההשתדלות אם כן היא אסורה, ואין זה אלא שהקב"ה מנסה אותו, האם הוא באמת מאמין בהקב"ה וראוי לאותו פרס, ואדרבה אם הוא מאמין בהקב"ה יתווסף לו עוד ועוד, ואם הוא פתי וחושב שרק אם יקנה כרטיס הגרלה, יגיע לו את מה שנכתב לו בראש השנה, יתכן שמשום כך בלבד לא יזכה.

ומה שטוען בעל החלום, שיהיה לו מזה צער בשבת ויחסר לו בעונג שבת, על זה כבר השיב המרדכי (ביצה פ"ב רמז תרפג), שלכן אסור לכבות דליקה בשבת, גם לשיטת רבי שמעון הסובר שמלאכה שאינה צריכה לגופה פטור. ואע"פ שהתירו להפיס מורסא, צערא דגופיה הוא, כלומר המורסא מכאיבה לו, ואילו הדליקה המכלה רכושו אינה צריכה להכאיב, אלא יתחזק באמונה ולא ידאב לבו, וכעין הנאמר בסוכה (דף כה ע"ב) איבעי ליה ליתובי דעתיה.

(4)
מ

(2)

5) כי יוסף נחיה

ויבאו אל יעקב אביהם ארצה כנען ויגידו לו את כל הקורות אותם לאמר. עיין במדרש ילקוט שמעוני מלמד שהיו הדברים קשים עליהן כקורות. ודבריהם צריך ביאור מה בעי בזה ומאי טעמא להוציא מלת הקורות משוטה. והנראה כוונת חז"ל בזה כי האיש אשר לבו תמים עם אלקיו ויאמין כי מאתו לא תצא הרעות ישמח ביסוריו הממרקים, וכמו שפירש האלשיך הק' ולך ה' החסד כי אתה תשלם לאיש כמעשהו, פי' שגם העונש הוא אך טוב וחסד ועל כן תשלם כמעשהו מדה כנגד מדה למען יתעורר האדם למצוא החטא אשר הסב את הרעה ולתקנו, והיה כאשר יבוא העונש מדה כנגד מדה מזה יראה שלא מקרה הוא אלא בהשגחת ה' בא הדבר לטובתו ועל כן אין להצטער על זה, אדרבה יקבל באהבה וישמח ביסורין המעוררין וממרקין. אמנם יש שיושחת האדם כל כך עד שאינו ראוי עוד להשגחת ה' עליו ונענש בעונש היותר גדול דהיינו הסתרת פנים ח"ו, וממילא יכשל ויאשם כי הוא נתון הפקר ומססה לפגעי הטבע ומקרי. והנה הוקשה לחז"ל אמרו ויגידו לו את כל הקורות היתכן שמאמינים בני

מאמינים כאלו יתלו כל גלגולי עיניהם במקרה עד שקראום קורות, ועל כן אמרו חז"ל שבודאי חפשו שבטים הקדושים במעשיהם ומכיון שלא מצאו בידם עבירה מיוחדת ומכוונת לעומת העונש, שפטו בעצמם אין זה כי אם בודאי הרעו מעשיהם כל כך עד שהניחם הקב"ה לקורות הזמן כי הסיר השגחתו מאתם, ועיין רמב"ן פ' וירא בפסוק כי ידעתיו וכו' ח"ל: כי ידעת הבורא שהוא השגחתו בעולם השפל הוא לשמור הכללים וגם בני אדם מונחים בו למקרים עד עת בא פקדתם אבל בחסידיו ישים אליו לבו לדעת אותו בפרט להיות דבוקו בו תמיד, עכ"ל. וזה הדבר שכביכול הסתיר פניו מהם העציבם והיה קשה עליהם ביותר, וזה שאמר שהיו הדברים קשים עליהם כקורות כאלו היו כל הצרות הללו אך קורות ומקרים. ה' יצילנו וישמרנו מכל פגע ומקרה רע, ואך טוב וחסד יסובבנו כל הימים אמן כן יהי רצון.

„וישתר“ — הם שחו רק מעט, במידה רגילה, ובכל זאת „וישכרו“ — נעשו מיד בגילופין, משום שכבר לא טעמו טעם יין זה עשרים ושנים שנה...

כיוצא בזה גם נח, שגשחכר אחרי המבול, באמת שתה אז אותה כמות שהיה שותה לפני המבול, אלא שלא ידע כי בינתיים חל שינוי בטבע האדם. ואותה כמות יין שהיתה רגילה לפני המבול, נעשתה עכשיו גדולה על המידה, עד כדי שיכרוז...

(בשם השפתיאמת)

7) אז אכיה

לא שחו הם יין והוא לא שתה יין.

קשה דלמה שחו עכשיו — כיון שלא ידעו שיוסף הוא — למה שחו עכשיו יין, ודוחק לומר מפני כבוד המלכות של יוסף עשו זה, אם כן צריך אתה לומר כי לא שחו עם איש נכבד עד היום... ועוד — כי יותר כבוד היה להם כשיאמרו מתאבלים אנחנו על אחינו ואין אנו שונים יין... ויש לתרץ כי היו מתמיהים מה היה יוסף רוצה — שהוא שר וחשוב, אחמול החויק אותנו כמרגלים — ועכשיו שותה עמנו, אלא עדיין אנחנו בעינינו מרגלים, ולפיכך הוא רוצה לשחות עמנו יין. כי נכנס יין יצא סוד (עיינון 16) 16, ויתפנם אותנו בדבור אחר, כך הוא

כוונתו, ואמרו הם — אם לא נשתה יאמר לך אין אתם רוצים לשחות שיראים אתם כי תגלו סוד שלכם, אדרבא — נשתה עמו יין ונשכר ולא ישמע מאתנו שום דבר ונצא מהחדשד שלו, לפיכך שחו עמו ונשתכרו עמו:

8) א כהן 11763

בחרגום יונתן כתב בראובן שרי ובבנימין פסק. נראה שפי' כן להוציא מד' האומר בגדול החל היינו שמעון, שהוא הי' הגדול מן האחים במכירת יוסף, ויש לפרש כוונת רבותינו ז"ל שאומרים שהגדול הי' שמעון, שרצה לומר „בגדול החל ובקטן כלה“ שלא הי' מהפשים אצל כל האחים רק אצל אלו השנים, שמעון, ובנימין, וזאת היתה התשובה על הקל ותומר שאמרו האחים הן כסף אשר מצאנו בפי אמתחותינו השיבנו אליך, ואיד נגנב מבית אדוניך כסף או זהב, והודה להם על הק"ו ולא חפש רק באלו שני האחים שלא הי' יכולים לומר עליהם הקל ותומר הוה, והם שמעון שנסאר במצרים ולא נתן כסף בפי אמתחתו בשעת עלייה הראשונה, ובנימין שלא היה כלל באותו מעשה אשר הי' אז בארץ כנען.

3)

קצת יין

ידידך מאמר חכמינו זיל כל דחיקון רבנן כסין דאורייתא
 חיקון שגם בלוחו סגס דמוכס כוס נס כן כי
 מיני שמחות (דומי) למילתא וירך לפסוח גיב זכר לבי
 מיני שמחות כי אף על פי שלא היה סגס חלל ז' ימים
 סוסיפו מוד אחת לסיכר שמחט השניס ומשני מה סגס
 דפורים קבטום אותו למשחט ושמח' וכס דחזיר לא
 קבטום חלל לסודות וכלל סגראס צוס דבשמח נס
 דשירים סיס נחפסמ מקודס גזירח סמן ואחשורס לסריג
 ולאכר ושמשו דבדר וסחמילו לסורר אח לבנס בחשניח
 ולפספס כל אחד במשני וססכינו יחד לפצוד אח ססס
 יחי בלמח וכלנ סגס ואחר כך כשסגניר סבורח בייס
 אח חסדו סנדול וכללס ססרינה אז רלו בחוס גדול
 אסכחו יחברך אלל נסס דחמוכס סיס פיקר כגזירכ
 לספצירס מפל חורחנו סקדושס וכול לסיות שפיקר סללחו
 יחברך סיסס רק ממתח סחורס אשר אחוכם לפניו מלח
 ומקדס ואס כן אינו יוכיר כל כך גידל אסכחי ובספיל זס
 לא גדול כל כך פססוס סגס פלניו ופל זס לא קבטו
 חלל לסודות ולסלו ואי ספיקר סגס סיס רק פל פלני
 לספצירט מסורחנו סקדושס ואקריס ברוב רחמיו סלילטו
 מסגירס סוחס מסרליו לכל אחד אשר בסיס ישראל יוכוס
 לשוס בסללו לסחמי' בחורחו יחי כי סס ימים רלויס
 לכך דסיונו סכלל מוכס סחל לסחיר פלניו סלרחו יחברך
 מחורחו ולא לייך בקול מסחקי כלל סס ופלני' ובפסרס
 סרלוחי סיו' ספפונחניו סרבי' נפגלס פלניס בלחינו בית
 ישראל לסחוק בקארפיו וקל בפניסס דבר זס אלל סוו
 יודעים סכלל קארפ יס בודחי קליפס גדולס אשר לא
 רלוי לסוכירי סכדי במדומים סלל לדרוס כוונחי רק
 לסחיר מכסול מבני אדם דפנו לחי ורפי כמס מכסולוח
 יס בסחוק סוס ח' סנדורחי כמס סוחס נסכח ממנו ירלח
 ס' ס' סנדורחי נרלס כפני ססוא זלן סני' סמסמלחיס
 אח פלמס בקליסוח אשר אין רלוי לסכיו חוך ססס ככן
 ח' ורפי כקסחי מלר סלל יקל כפניכס דבר זס סלח
 יוסר סוב כפמח סלח ילמוד כחורס ססס יחברך אז
 ללך אל חלמיד חכס סקרוב לו לכקס חורס מסיו ח' אז
 כודחי יליר פליו סלרס סגס ויפסס לנו סס' ניסוס
 וכסללוח כחורסו יחברך כמכרס כפניו חמן :

10
סע

6

11

16

21

26

31

בגיסח סכרסס חומרי' שפסס ניסוס ללכוחינו כיוסס
 ססס כמן סוס כי כל סניסוס סיו למפסל
 מסזמן כמו ניס' מלריס ויס סוף ויררן וכל סניסוס סיס
 למסלס מסכספס מס סליון כן נס חמוכס ופוריס סיו בחוך
 ספספס דחסמינלו וכניו פשו מלחמס ובפוריס סיסס
 אסחר סמלכס לכן מברכין כחמוכס שפסס ניסוס כיו
 כמן כוס רלס לומר כחוך כמן ססוא פולס כוס כחוך
 ספספס שפסס ניסוס סכלל סיס מלחו' יחברך גבן יקרל
 חמוכס פלכוחינו דל חמרו פסס נחכנל צוס וכל סכנילוח
 ככס כי כחינה כס יקרל מס ססוא כמולס סוס מס
 סלכי מסס רנינו פיס סיס דכוק סמיד למפסל מומן
 יקרל זס ולכן יקרל חמוכס ריל חוכיכס כחי' כס סיס
 מינחס דסיונו מנוחמס סס' סגס כחי' ספספס וכלל סיס
 כיוסס סללו מחגלה סגס ססוא וססס יחברך כיס מספוס
 כיוסס סללו לפמו ספוספס ופדיון וחו סלנו חומריס
 כשמוכס פסרס ולפסך ישראל פסית כיו כסיוס סוס כסיוס
 דייקל רלס לומר דגס סיוס סספופי ופדיון כיוסס ססס
 כמו כמס ססוא :

נס להתנוסם
נס פך השמן

17
ס' ח' ס' ח' ס' ח'

1 | "מאי חנוכה, [על איזה נס קבעוה, רש"י], דתנו רבנן וכו' שכשנכנסו יוונים
 להיכל טימאו כל השמנים שבהיכל וכשגברה מלכות בית חשמונאי ונצחום, בדקו
 ולא מצאו אלא פך אחד של שמן שהיה מונח בחותמו של כהן גדול ולא היה בו
 אלא להדליק יום אחד, נעשה נס והדליקו ממנו שמנה ימים, לשנה אחרת קבעום
 ועשאו ימים טובים בהלל והודאה" (שבת כא א), ומשמע מברייתא זו שההלל
 וההודאה נקבעו משום נס פך השמן.
 ויש להתבונן בדבר, הרי באותו זמן עמדה כנסת ישראל בסכנת כליון רח"ל,
 וכמו שמזכירים בעל הניסים: "כשעמדה מלכות יון הרשעה על עמך ישראל
 להשכיחם תורתך, ולהעבירם מחוקי רצונך", ונעשו להם ניסים גדולים: "מסרת
 גבורים ביד חלשים ורבים ביד מעטים וכו', ולך עשית שם גדול וקדוש בעולמך,
 ולעמך ישראל עשית תשועה גדולה ופורקן כהיום הזה", ולכאורה הדעת נותנת
 שעיקר הקביעות של חנוכה תהיה משום הצלה זו, וכי ידמה נס פך השמן שתכליתו
 הדלקת המנורה בטהרה שבעה ימים, לנס ההצלה שהיה בו תשועה גדולה ופורקן
 לעם ישראל וקיום כל התורה כולה לדורי דורות.

16 כשהורד יוסף מצרימה נאמר: "והנה אורחת ישמעאלים באה מגלעד וגמליהם
 נושאים נכאת וצרי ולט הולכים להוריד מצרימה" (בראשית לו כה), ואמרו חז"ל:
 "זהלא אין דרכם של ערביים להיות טוענים אלא עורות ועטרן, אלא בא וראה מה
 זימן הקב"ה לאותו צדיק באותה שעה, שקים מלאים בשמים, שהרוח מנשבת בהם,
 מפני ריחן של ערביים" (ילקוט שמעוני בראשית רמז קמב).
 21 ולכאורה אין הדברים מובנים. בשעה קשה זו שיוסף הורד מצרימה, בשעת
 נפילתו מאיגרא רמא - בן זקונים של יעקב אבינו, המוסר לו כל מה שלמד משם
 ועבר, לבירא עמיקתא, להיות נמכר לעבד למצרים - מקום מ"ט שערי טומאה, ארץ
 סוגרת ומסוגרת אשר אין עבד יכול לברוח משם, ולא נראה שאי פעם יוכל
 להשתחרר, [והכל אירע באופן כה פתאומי ובבת אחת בלי שיהיה ליוסף שהות
 להסתגל למצבו הנורא (עיי' מאמר יא)], בשעת חושך ואפילה זו, מה הבדל יש ליוסף
 אם יריח ריח עטרן ונפט או ריח של בשמים, וכי ריח של בשמים באותה שעה
 24 מרה יוכל להועיל לו משהו, או יוכל להסב לו קורת רוח? אתמהא!
 אך כשנעמיק בדבר נראה שדבר גדול הוא ריח בשמים זה, ומשמעות שונה לו
 לגמרי, כי בשעת "חושך ואפילה" זו, בשעה שכל עולמו חרב עליו, עלול היה יוסף

4

(12)

מוסר

מאמר מז

שיחות

סח

אכן על
של הניסים ו
ירושה להם
לחפשו. לאח
ונשקו על ר
מוצא האביד
הנשיקה שקי
וזהו גו
מאוד, היה נ
מיוחד שנעני
לו הליכת י
כולו הוא ה:
שהצורך בנכ
וכענין
בלא שיצטו
אתה רואה
התהלך באר
בנין כלל יי
בשעת הבט
לסובב פניו
אברהם עצו

ובזה
(שמות ב ט):
שכרך, ואנ
שמחזירים
שכרה". ולי
להם בהצלו
מעלתו וידי
כל ישראל,
אלא
הוא "הארר
יוכבד להא

ועל ו
מהקב"ה, נ

להגיע לידי יאוש ח"ו, לכאורה הקב"ה מעלים את עיניו ממנו לגמרי, והרי הוא
"אבוד" ו"נשכח" ח"ו, בשעה קשה זו נרמז לו מן השמים שאין הדבר כן, ד' עמו
ועדיין הוא תחת השגחתו ית', ואין לו לאבד את בטחונו בהש"ת. הקב"ה מזמין לו
ריח טוב שלא כדרך הטבע, להורות לו שאינו "אבוד" ו"נשכח", אלא אדרבה הקב"ה
מוליכו יד ביד והוא יורד עמו מצרימה, כדרך שאמר הקב"ה ליעקב: "אנכי ארד עמך
מצרימה ואנכי אעלך גם עלה" (בראשית מו ד). ריח בשמים זה הרי הוא קרן אורה
בחשך שבו הוא נתון, ועל ידו נפתח ליוסף פתח תקוה לחזור ולהתרומם משפל
מצבו, כענין שאמר יונה הנביא (יונה ב ה): "ואני אמרתי נגרשתי מנגד עיניך [העלמת
עין ממני] אך אוסיף להביט אל היכל קדשך". ופרש"י: "כשראיתי שקיימתני כל
הימים, ידעתי כי אוסיף להביט אל היכל קדשך".

נמצינו למדים שנס זה שנעשה ליוסף לא היתה תכליתו בכדי למנוע ממנו ריח
רע גרידא, אלא כדי להאיר פנים אליו שיתחזק ויידע וירגיש שאף במצב זה אין הוא
"געזב" ח"ו אלא ד' עמו ואוהבו, ומזמין לו ריח של בשמים, וילמד מזה שכל
היסורים הבאים עליו, מתוך אהבת ד' הם.

והנה מצינו כמה ניסים שנעשו לכאורה לצורך דברים שנראים פעוטים. וכמו
הנס שמצינו אצל דוד וגלית: "ויק את הפלישתית אל מצחו ותטבע האבן במצחו ויפול
על פניו ארצה" (שמואל-א יז מט) לא היה לו ליפול אלא לאחוריו, שהרי על מצחו
הוכה, אלא כדי שלא יצטער דוד לילך לחתוך את ראשו, שנשתכר דוד עכשיו שתיים
עשרה אמות וזרתיים, שקומתו של גלית שש אמות וזרת וכו'" (רש"י שם בשם מדרש
תהילים).

והדברים מתמיהים, הרי אמרו חז"ל: "כמה מגונה אדם זה שנשתנו בשבילו
סדרי בראשית" (שבת נג ב, וע' תענית כד א, בבנו של ר"י דמן יוקרת), שינוי סדרי בראשית
לאו מילתא זותרתא היא, ואילו כאן נעשה שינוי הטבע כדי למנוע מדוד טורח
מועט בהילוך שתיים עשרה אמות וזרתיים, ומה צורך יש לחסוך ממנו הליכה פעוטה
זו לכרות ראשו של גלית, הליכה שלא היה בה קושי כלל.

וכן מצינו בפירוש אוה"ח הק', במה שנאמר לאברהם אבינו: "שא נא עיניך
וראה מן המקום אשר אתה שם צפונה ונגבה וקדמה וימה" (בראשית יג יד), ופירש
האוה"ח הק': "טעם שהוצרך לומר מן המקום אשר אתה שם, כאן עשה לו נס
עצום, שיוכל לראות מצפון לדרום וממערב למזרח ממקום אחד מבלי שיוצרך
לסובב". ויש להבין וכי כ"כ קשה היה לו לאברהם אבינו לסובב את עצמו ולראות
את הארץ לכל רוחותיה עד שהיה צריך לעשות לו נס עצום כזה. [ואמנם נתבאר
במק"א (מאמר צב) כי אינה דומה ראית א"י כולה כאחת לראייתה לחלקיה, צד אחד
ואח"כ צד אחר, כי דבר שלם הוא מציאות אחרת לגמרי. אך מלשון האוה"ח משמע
שהנס נעשה כדי למנוע מאברהם את הצורך לסובב ראשו].

(5)

שיחות

מאמר מ

מוסר

סט

אכן על פי דרכנו שיש נס שכל תכליתו היא הארת פנים, נבין גם את מהותם של הניסים הללו. ונקדים בזה משל, במשפחה אחת אבד יהלום יקר ערך, אשר היה ירושה להם מדור דור, וכל בני המשפחה נצטערו צער גדול מאוד וטרחו בכל כוחם לחפשו. לאחר יגיעה וחיפוש נרחבים נמצא היהלום ע"י אחד הילדים, עמד אביו ונשקו על ראשו. שמחת המשפחה כולה היתה רבה מאוד, ובכללם שמח גם הילד (מוצא האבידה, אך מלבד שותפותו בשמחה הכללית היתה לו שמחה פרטית - שמחת הנשיקה שקיבל מאביו.

וזהו גודל ענינם של הניסים הללו, ודאי נס הריגת גלית ע"י דוד היה גדול מאוד, היה בזה קידוש ד' גדול וישועה לכל ישראל ולדוד בתוכם, אך דוד זכה לנס מיוחד שנעשה לו, ל"נשיקה" פרטית, והוא הנס של נפילת גלית על פניו כדי לחסוך // לו הליכת "ב אמות וזרתיים, אשר אמנם אין בכך חשיבות מצד עצמו, אלא כל כולו הוא הארת פנים מיוחדת אליו, מלבד הנס הכללי לכלל ישראל. ואדרבה ככל שהצורך בנס זה היה קטן יותר, היתה הארת הפנים לדוד גדולה יותר.

וכענין זה הוא הנס שנעשה לאברהם, שיראה את הארץ כולה בראייה אחת בלא שיצטרך לסובב פניו. הבטחה זו שזכה בה באותה עת: "כי כל הארץ אשר אתה רואה לך אתננה ולזרעך עד עולם, ושמתי את זרעך כעפר הארץ וכו', קום התהלך בארץ לארכה ולרחבה כי לך אתננה" (בראשית יג ט"ז), הרי היא הבטחה על בנין כלל ישראל, והבטחה על הארץ, אשר בזה נתמלאה תכלית הבריאה כולה, אך בשעת הבטחה זו זכה אברהם ל"נשיקה" מיוחדת - שנעשה לו נס שלא יצטרך לסובב פניו בשעה שראה את הארץ, נס שאינו בשביל כלל ישראל אלא בשביל אברהם עצמו - הארה מיוחדת שזכה לה.

ובזה נבין מה שמצינו אצל יוכבד, שלאחר שהצילה בתיה את משה כתיב (שמות ב ט): "ותאמר לה בת פרעה היליכי את הילד הזה והיניקהו לי ואני אתן את שכרך", ואמרו ע"ז חז"ל (שמו"ר פ"א כה): "א"ר תמא ב"ר חנינא לא דיין לצדיקים שמחזירים להם אבידתן אלא שנוטלים שכר וכו' הקב"ה החזיר לה את בנה ונתן לה שכרה". ולכאורה איזה ערך יש לשכר שקיבלה יוכבד לעומת הנס הגדול שנעשה להם בהצלתו, שמלבד הישועה הפרטית שהיה להם בהצלת משה, הרי הם ידעו את מעלתו וידעו שהוא מושיען של ישראל וגאולתם תלויה בו, וא"כ הצלתו היתה הצלת כל ישראל, ואיזה חשיבות יש לנס זה.

אלא הן הן הדברים, באמת אין לשכר זה חשיבות מצד עצמו, אלא כל עניינו } הוא "הארת פנים" מיוחדת ליוכבד, ובשעת הישועה הגדולה של הצלת משה זכתה יוכבד להארת פנים פרטית של "ואני אתן את שכרך".

ועל פי מהלך זה שפעמים שכל תכלית הנס הוא גילוי הארת פנים - "נשיקה" מהקב"ה, נבין את חשיבותו של נס פך השמן, ואת הטעם לכך שהקביעות של חנוכה

והרי הוא
ד' עמו
מזמין לו
ההקב"ה
ארד עמך
קרן אורה
זם משפל
ההעלמת
ימתני כל

ממנו ריח
ה אין הוא
מזה שכל

טים. וכמו
וצחו ויפול
על מצחו
שיו שתים
בשם מדרש

זו בשבילו
י בראשית
דוד טורח
כה פעוטה

נא עיניך
יד, ופירש
שה לו נס
י שיוצרך
זו ולראות
ם: נתבאר
צד אחד
ח משמע

6

מוסר

מאמר מז

שיחות

ע

היא על נס זה, אף שלכאורה אין להשוותו להצלת כלל ישראל. כי אדרבה בנס זה שאינו אלא בכדי שיזכו להדלקת המנורה בטהרה היה גילוי מיוחד של אהבת הקב"ה לעמו, כל כולו "נשיקה", חיבה יתירה לעם ישראל.

ואנו רואים ביחס האב לבניו, שעיקר אהבתו להם ניכרת בסיפוק הצרכים שאינם מוכרחים להם - "מותרות", כי בן אשר איננו הולך בדרך הישר ואינו רצוי אצל אביו, אין האב דואג אלא לצרכיו ההכרחיים, לא כן בן אשר הוא מחמד עיני אביו הרי הוא מעניק לו את כל מבוקשו. והנה כשנתבונן בדבר נראה כי אף שלתועלת הבן הרי סיפוק צרכיו ההכרחיים חשוב יותר מהענקת המותרות, מ"מ ההוכחה לחשיבותו של הבן בעיני אביו וחץ ערכו אצלו, הוא דוקא בנתינת המותרות, וכל כמה שהצורך קטן יותר, גדולה היא האהבה שהוא אהוב אצל אביו.

וכן הוא בנס חנוכה. נס הנצחון במלחמה שנמסרו גבורים ביד חלשים ורבים ביד מעטים, היה בבחינת "הכרחיות". על ידו היתה תקומה לכנסת ישראל ונתקיימה על ידו ההבטחה "כי לא תשכח מפי זרעו", אך בזאת עדיין לא היתה ניכרת כל כך אהבת הקב"ה לישראל, ורק נס פך השמן שלא נעשה אלא כדי שיזכו להוסיף מעט בקיום המצוה, נס שהוא בבחינת "מותרות" לעומת הניסים שנעשו להצלתם, הוא היה הארת הפנים המיוחדת שזכו לה ישראל מאת הקב"ה, והוא הגילוי על גודל אהבת הקב"ה אותם.

ועל הארת פנים זו שזכו לה כלל ישראל - נצחון בהארת פנים - קבעו שמונת ימי חנוכה אלו להודות ולהלל י.

6

11

16

וישלה פרעה ויקרא את יוסף ויריצוהו מן הבור. (מ"א יד)
לכל זמן, וכשמגיע קץ הזמן המיועד, הן לטוב והן למוסב, אין הקב"ה מתמחמה אף רגע אחד יותר על הזמן. מכיון שתם הזמן, שיוסב הו' צריך להיות בבית האסורים, הריצוהו במהירות הבזק מן בית האסורים, "ויריצוהו מן הבור".
וכמו"כ כשתגיע העת לגאולתנו ופדות נפשנו, לביאת משיח צדקנו, לא נתמחמה אף רגע יותר על הזמן, אלא "פתאום יבוא" ויריצנו אותנו במהירות מן הגלות לארצנו הק' במהרה כימינו. (א)

13
ת"ק

(א) ופעם אמר הנביא "אשלח" לכם את אליהו הנביא לא כתיב אלא הנביא "שולח" פרושו שאליהו הנביא עומד הכן תמיד למלא שליחותו ולבשר גאולת ישראל. הדבר תלוי רק בנו. אנו צריכים להיות מוכנים לקבל פניו.

7